

Publicistica lui Mircea Dinescu – un itinerariu al (anti)memoriilor unui scriitor

Petrica Pațilea (Crângan)

Résumé: *Mircea Dinescu a eu une évolution fulminante sur la scène de la poésie roumaine, dans un temps marqué par des violations flagrantes du droit à l'expression et des attentats à l'intégrité individuelle ; pourtant, il a réussi à s'imposer, par le talent et le courage, comme une voix qui a transposé dans la poésie le désespoir des Roumains agenouillés par le communisme. De manière paradoxale, son message échappe, plusieurs fois, à la censure, et réussit à être publié. C'est une poésie de la provocation : la suppression de l'identité de l'individu est construite par des images réalistes, dramatiques, bien réalisées du point de vue stylistique. Au-delà de l'espace poétique qui l'a consacré, Mircea Dinescu a fait la transition vers un autre type de création ; pendant vingt ans, il a été un pamphlétaire très actif et acide. Dans ses publications, le lecteur a trouvé un carnavalesque presque inépuisable et une fantaisie qui ne connaissait presque pas les limites des convenances sociales qui entravaient le discours, sont thème de prédilection étant l'accusation de la médiocrité, des stéréotypies et des clichés. Notre travail se propose de montrer que l'œuvre de M. Dinescu est entièrement une réflexion courageuse et fidèle, avec une fonction expressive, du quotidien totalitaire et monstrueux, un miroir grossissant des défauts de la démocratie, avec son arsenal de médiocrité, tout cela indissociable de l'homme, en perpétuel combat avec les fausses valeurs.*

Mots-clés : *écrivain, discours journalistique, pamphlet, identité, insurrection*

Apreciat în mediile literare înainte de 1989, Mircea Dinescu apare la televizor în zilele agitate și confuze ale Revoluției creându-și o aură de *salvatore della patria* pe care o va consolida și de care va profita din plin în deceniile ce vor urma. Pentru majoritatea co-naționaliilor, aceasta este și prima și cea mai elocventă imagine a poetului-revoluționar, care a și rămas întipărită în mintea celor mai mulți, și care nu s-a erodat, în ciuda apăsării timpului, a schimbării regimurilor politice sau a diversității preocupărilor sale. Mircea Dinescu este în același timp „un caz politic și literar” [Popa, 2006 : 31] – definiție a temperamentului său năvalnic, care îi va

influența opera literară, cariera jurnalistică, viața, în general, și care va contribui la *pigmentarea* spațiului public românesc *postdecembrist*. Cu toate că a fost acuzat ani de-a rândul de pactizare cu regimul dictatorial, de pe urma căruia se presupune că ar fi avut numeroase beneficii la adăpostul relațiilor de rudenie cu potențați ai zilei, Mircea Dinescu era, de fapt, preocupat de coagularea unei mișcări intelectuale anticomuniste, chiar cu știința și destul de suspecta permisiune a regimului de dinainte de 1989.

După acest moment, autorul este implicat activ în viața socială și ia atitudine săptămânal mai ales în articolele de fond ale celor trei publicații pe care le înființează și le conduce succesiv: *Academia Cațavencu*, *Plai cu boi*, *Aspirina săracului* și, mai târziu, *Cațavencii*. Lansată în 1991, *Academia Cațavencu*, revistă de satiră și investigație, anunța încă din titlu ironia și umorul pe care avea să le promoveze. Dinescu este cel care imprimă stilul satiric și pamfletar acestei revistei, ca și celorlalte două ce vor urma epocii *Cațavencu*, și pe care le va coordona aproape în aceeași manieră. Ironia fină, directă sau argotică, și umorul elitist, dar obiectiv, vor fi gustate în egală măsură de cititorul român care tânjise decenii în șir după libertatea de a critica puterea, sistemul în general, într-o manieră inteligentă și argumentată.

Deși epigoni debordanți ai primei reviste, din păcate, următoarele două publicații nu au avut viață prea lungă. Revistele au preluat o serie de teme și subiecte politice, dar ironia predecesoarei s-a transformat în zeflema cu accente grobiene, jurnaliștii fiind un soi de "spurcători boemi" (R. Cesereanu). Publicațiile au marcat momente importante în publicistica românească, prin originalitatea cu care au încercat să cucerească un segment de piață în plină ascensiune, originalitate care a atras o categorie de public, dar care nu a mai fost acela al *Academiei Cațavencu* – "cititorii noștri mai inteligenți decât ai lor".

Alex. Ștefănescu este unul dintre criticii care punctează faptul că, la Mircea Dinescu, trecerea de la poezie la pamflet nu a fost nici-decum una bruscă, așa cum ne-am fi putut aștepta, dat fiind că vorbim despre două genuri care par să aibă puține elemente în comun.

Ne aducem aminte, fără îndoială, cu ce poeme ale bucuriei de-a exista a debutat Mircea Dinescu, cu ce desfășurare de farmec i-a uimit el pe contemporani. Apoi, după cum de asemenea ne aducem aminte, în versurile lui a pătruns dezgustul, dus până la forme paroxistice, swiftiene. Pamfletele nu diferă prea mult, ca esență literară, de poemele din această ultimă etapă. Sunt și ele o replică violentă la vulgara hărmălaie a sfârșitului de

secol, care l-a trezit din somn pe un adolescent tocmai când visa ceva nespus de frumos. [Ștefănescu, 2000 : 48]

În *Imaginarul violent al românilor*, Ruxandra Cesereanu analizează stilul și limbajul abordate de *Academia Cațavencu*, subliniind o dată în plus predilecția editorială pentru politica balcanică și actorul său principal – politicianul mediocru:

Societatea românească trebuia pricepută, prin criticile aduse la adresa defectelor ei, nu doar de intelighenție, ci și de oamenii simpli, fapt izbit de *Academia Cațavencu* prin tirajul uriaș pe care revista l-a avut vreme îndelungată și prin cititorii ei din toate categoriile sociale. *Academia Cațavencu* ne-a obișnuit, cu aerul ei mucalit și vitriolant-ironic, de mai bine de zece ani cu o portretistică acidă a politicienilor români: găunoși, agramăți, insipizi, caraghioși, chiar imbecili, majoritatea dintre ei. [Cesereanu, 2003 : 120]

În stilul caracteristic, consacrat și de revistă, Mircea Dinescu nu are tabuuri sau prejudecăți, atacă orice instituție și personalitate, singura țință fiind viciul public al instituției sau personalității respective. Reunite în volumul *Pamflete vesele și triste*, din 1996, editorialele publicate pe prima pagină a revistei *Academia Cațavencu* instaurează „un regim al râsului total”, cum avea să remarce Alex. Ștefănescu.

Cu mențiunea să ele s-au transformat, încă de când au fost scrise, din publicistică în literatură. Mircea Dinescu nu-și leagă de gât pietroiul actualității, cu concursul căruia se pierde în adâncurile amneziei generale atâția ziariști, ci rămâne mereu el însuși, nesupus, capricios, eliberat de orice amintește vreo obligație, inclusiv de cravată. Deși cuprind numeroase referiri la ce se întâmplă în România de azi, textele sale se instalează imediat într-o atemporalitate specifică literaturii. De ce? Pentru că râsul poetului, departe de a fi un simplu acces de râs, are acoperire în tragism. Mircea Dinescu refuză energic – uneori exasperat, niciodată obosit – urâtenia lumii în care trăiește, în numele unei iluzii a frumuseții din anii adolescenței, iluzie pierdută, dar nu și ștearsă din memorie. Poetul este sarcastic cu toți cei din jur pentru că nu poate să uite ce încântătoare i s-a părut cândva existența. [Ștefănescu, 2000 : 48]

Alex. Ștefănescu vorbește așadar despre „pamfletele poetului” Mircea Dinescu, texte atemporale specifice literaturii întrucât nu suferă constrângerile jurnalistice specifice, chiar dacă vizează situații și personaje actuale.

Jurnalisticul contracarează inclusiv atacurile la propria sa persoană, ironizând, de pildă, o frază memorabilă a lui Tudor Postelnicu în dialog cu Adrian Păunescu: „câte împrumuturi, câte datorii, ce nu avea Dinescu!” drept „opulența de odinioară a subsemnatului” [Dinescu, 1996 : 60]; nu rămâne indiferent nici la acuzațiile potrivit cărora ar fi făcut uz de poziția sa apropiată puterii pentru a face trafic cu apartamente și case și scrie astfel o „scrisoare întredeschisă către parlamentarii români, care dorm, săracii, pe băncile din Cișmigiu”, pe care o semnează „Mircea Dinescu, chiriaș profesionist”: „O singură dată am încercat, ce-i drept abuziv, să ocup o casă și nici în ziua de azi n-am scăpat de oarece muștrări de conștiință. Întâmplarea s-a petrecut pe 22 decembrie, iar casa era Televiziunea română și n-am apucat să-i număr camerele.” [Dinescu, 1996 : 67] Corneliu Vadim Tudor, figură de prim-plan a politicii românești, prin atitudinea sa extremistă și limbajul violent, este ridiculizat și de Mircea Dinescu: „Mici minuni se întâmplă și pe meleagurile noastre. Dovadă faptul că Vadim Tudor a ajuns senator. Vorba aceluia personaj: «Dacă Dumnezeu n-ar exista nu mai ajungeam eu căpitan.»” [Dinescu, 1996 : 71]

Politica și naționalismul populist, în ansamblu, sunt definite mereu altfel, mereu prin corelații dintre cele mai surprinzătoare: „politica fără puțină minciună zvăpăiată, fără o țară de demagogie cu fistic, fără smântâna groasă a populismului – nu-i politică”; „Astmaticele noastre opoziție încă nu a priceput că-n politică un prost viu e mai dăștept decât un savant mort”. Opoziția nu este nici ea văzută în culori mai calde: ”Din ouăle de vultur ale opoziției țâșniră, până la urmă, vreo două curci manieriste și cinstite, plus câteva cârduri de pui de gostat neprihăniți, cărora abia li se aude piuitul anticomunist pe sub băncile Senatului. Ieșiți, bre de acolo, să nu vă adune din greșeală femeia de serviciu pe fărâș!”; „Parlamentarilor francofoni de pe malul Dâmboviței, care și-au tras girofar până și pe oala cu sarmale, nu le căzură prea bine la lingurică măsurile de austeritate”.

Pe lângă articolele propriu-zise, însoțite cel mai adesea de o întreagă colecție de fotografii trucate (ironice și prin comentariile atribuite „actorilor” fotografiați), Mircea Dinescu apelează permanent în demersul jurnalistic la polisemantică și antifrază. Titlurile pamfletelor stârnesc atenția și râsul cel mai adesea: *Bă, academicienilor!*; *Ascensiunea cârnatului*; *Fără ură, fără flotă, fără răz bunare și fără combustibil*; *De dumnezeu, de biserică și de mamă*; *Presă, mobilă și durere*; *Cu atenția mărită, orice curvă se mărită*; *Balcoane, lămii, boieri și conspirații*; *De veghe-n lanul de sarmale*; *Ciripitorii n-au nevoie de*

cuvinte; Șlagăre de pușcărie – cântece de viață nouă; Văcăroiu – antinevralgic de frunte al poporului român; Drepturile mortului în România; Națiune, fii bărbată! Veselia din orașele martir etc.

Erorile de tipar regizate au fost utilizate dintotdeauna și ca un mijloc de satirizare a *adversarului*, a oamenilor politici în general. Iată câteva exemple: „La Otopeni, dl. X s-a purtat ca pe pista lu' mă-sa!"; „Măta Hari”(pentru Mata Hari); „Maiko Belea” (pentru Markó Béla), „Daudeanus” pentru Gaudeamus, „Gututenberg” pentru Gutenberg.

Academia Cațavencu sub conducerea editorială a lui Mircea Dinescu a reprezentat un fenomen jurnalistic care și-a asumat tradiția caragialiană a pamfletului, dar mai ales pe cea argheziană, făcând din zeflemeaua incendiară o profesiune de credință. ”Atunci când pamfletul este extrem și excesiv, ziaristii de la *Academia Cațavencu* nu ezită să practice autoironia, așa cum procedează, de pildă, Mircea Dinescu într-unul din editorialele sale (*Între foarfeca și urechea măgarului*), în care se cataloghează a fi „măgar-șef al săptămânalului.” [Cesereanu, 2003 : 120]

Fie revistă, fie carte, Dinescu a făcut un eveniment memorabil din fiecare lansare pe care a marcat-o de-a lungul timpului, construind astfel aduceri-aminte și repere biografice inedite. Și lansarea volumului *Femeile din secolul trecut* a fost o performanță de tip *one-man show*. Volumul a avut un veritabil turneu de lansare în principalele orașe ale țării, prilej cu care scriitorul și-a prezentat cartea, a recitat din ea, dar a lansat și un... CD în care își cântă versurile. Toate acestea aseasonate cu ceea ce avea să se numească ultima ediție a „vinului lui Dinescu“, cea care se vinde și cu... poezie pe sticlă!

Mulți îl condamnă pentru această frenezie histrionică, eu încerc să-l înțeleg. Sigur, ne putem pune legitim întrebarea – în această dezlănțuire mediatică, în spectacolul aproape continuu pe care poetul îl susține pe ecranele televizorului, în noianul de «inițiative private» și de experimente publicistice – dacă poetul mai subzistă, mai există? Răspunsul este da. Subzistă și încă destul de bine dacă ne gândim la cele câteva volume de poezie publicate după 1989. [Antonesei, 2011 : 560]

Histrionismul la Dinescu își are însă rădăcinile în istoria zbu-ciumată a luptei cu îngrădirile regimului comunist, încă de la debutul său literar poetul angajându-se într-o bătălie perpetuuă, cu asumarea tuturor riscurilor pe care le genera confruntarea cu puternicul sistem totalitar. De altfel, întreaga sa creație literară (de dinaintea anului 1989) și publicistică (după 1989) reflectă în ansamblu tocmai această

furie latentă, element comun al vieții și creației sale, diferite fiind numai modurile de expresie.

Mircea Dinescu se alătură mișcării anticomuniste a scriitorilor români încă din anii premergători momentului schimbării regimului comunist. „Susținerea protestelor semnate de Radu Tudoran, scrisoarea de protest adresată conducerii Uniunii Scriitorilor și – prin ricoșeu – șefului statului, perioada de arest la domiciliu, interviurile acordate în regim de semiclandestinitate gazetei *Libération*, în martie 1989, și ziarului *Frankfurter Allgemeine Zeitung* în noiembrie 1989, au fost doar câteva momente în care harul poetului a dublat forța de impact a protestului său politic.” [DGLR, 2004 :674] Toate aceste acțiuni sunt modalități prin care el declară, practic, război autorităților comuniste, care trec imediat la represalii. Poetul este sechestrat la domiciliu și i se interzice să mai publice. Cei care schițează o timidă solidarizare cu el sunt supuși unor sancțiuni și se vor afla sub atență supraveghere.

În 1989, cenzura refuză publicarea volumului *Moartea citește ziarul*, dar poetul face posibilă apariția lui în Olanda. Puține din poeziile tipărite la Amsterdam depășesc în ascutime critică pe cele din țară, interdicția de apariție fiind determinată mai degrabă de postura publică a poetului, devenit incomod, datorită atitudinii sale din ce în ce mai greu de tolerat de regim, astfel acumulându-se ”imagini sарcаstice ale mizeriei interne” [Popa, 2009 : 235]:

Istoria parcă ne duce-n burtă / și parcă a uitat să ne mai nască, / preafetricii cu privirea scurtă / sorb borșul dogmei ce le plouă-n bască, / făcând spre lucrul zilnic reverențe / căci cine știe ce episcop doarme / în polonic, în coșul pentru zdrențe, / în țevile acestor triste arme / unde Nebunul își clocește crima / și ne omoară fiindcă ne iubește, / când ne e foame desenează pește, / când vine frigul arestează clipa, / opriți Istoria – cobor la prima / opriți la stația Doamne-ferește. [Dinescu, 1990 : 27]

„Un poet dispus să-și expună în public concepțiile poetice se aseamnă cu un chirurg bolnav de narcisism care, disprețuind pacientul, își etalează măiestria pe propriul său corp.” [Dinescu, 1990 : 71] Așa începe discursul *Pâinea și cirul*, rostit de Mircea Dinescu la un colocviu de literatură de la Academia de Arte din Berlinul de Vest, din perioada 14-18 septembrie 1988, și care a fost publicat, trei luni mai târziu, în limba germană, în *Sprache im technischen Zeitalter*. Cu pași relativ șovăielnici, Dinescu abordează metaforic în acest discurs statutul intelectualului din blocul comunist, sărăcit și mai ales încorsetat de „rigorile” regimului.

Atitudinea vădit disidentă a lui Mircea Dinescu se accentuează treptat, poetul lăsând impresia că nu mai are răbdare, că „Dumnezeu și-a întors fața de la români”, și atunci reacțiile sunt similare cu ale omului care pare că nu mai are nimic de pierdut. La scurt timp după celebrul discurs, pe 17 martie 1989, apărea în *Liberation*, un interviu luat scriitorului de Gilles Schiller, o altă luare de poziție a poetului, *targetul* fiind de această dată restrâns la situația României. În același interviu, vorbește despre „noii iluminiști” care, „fiind specialiști în toate domeniile, dau sfaturi țăranilor cum să țină sapa, le explică muncitorilor la ce cap trebuie bătut cuiul și îi învață pe scriitori să scrie de la stânga la dreapta.” [Dinescu, 1990 : 77] Vorbind despre „somnolența intelectualității”, scriitorul arată că, „fiind condiții optime pentru hibernare se hibernează profesional în toate domeniile”, iar lipsa de reacție o pune pe seama unor „motivații diverse, sussumate totuși unui sentiment general de paralizie și frică”. Subliniază în schimb tăcerea „de până acum”, astfel delimitând temporar o atitudine și prefigurarea unei noi epoci.

În 1989, toamna târziu, cu numai o lună înaintea căderii regimului comunist din România, un alt articol al lui Mircea Dinescu este publicat în *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (pe 11 noiembrie 1989). Este demonstrația cea mai clară a disidenței poetului, care punctează răspicat tensiunile sociale acumulate și pe cale să răbufnească. *Mamutul și literatura* este un text extrem de bine articulat, ce trece în revistă „puterile” statului, un articol împănăt secvențial cu întrebări retorice: „Cine să intervină?”, „Unde să fugi?”, „Cine să te apere?”, „La cine să apelezi?”, „Unde să găsești un sprijin?”.

Biserica și-a pierdut identitatea: „La noi nu funcționează uzina catolică poloneză, nici biserica militantă, nici icoana făcătoare de minuni de la Czestochowa. Noi avem icoana prezidențială, uzinele militarizate și bisericile cu productivitatea cea mai mare din lume la înmormântări, când se lasă iarna peste casele oamenilor.” [Dinescu, 1990 : 102]

Justiția este oarbă și chiar avocații apărării înfierează cel mai tare în timpul proceselor, ținute bineînțeles cu ușile închise. Miliția este compusă din „zdravenii și îmbujorații flăcăi, ce au lăsat C.A.P.-urile de izbeliște în sema bătrânilor și a bietelor femei” și „au fost plantați în mândrele lor uniforme, din zece în zece metri, pe străzile Bucureștiului,” vizând cu precădere „infractorii” care circulau după ora 20.00, „ora când mor orașele României”.

Presa este reprezentată de „apostolii cultului personalității care scriu cu lingura cu care mănâncă”. Mircea Dinescu acuză cenzura din ultimii 20 de ani, în care apar „aceleași fotografii grosolan rețușate. Se zdrăngănesc aceleași deșelate fraze, singurul spațiu cu adevărat viu fiind cel destinat anunțurilor mortuare... De altfel marii ziariști par a fi murit cu toții în cel de-al doilea război mondial.”

Vehemența articolului atinge maximul spre final, când poetul îndeamnă la o revoltă generalizată, „o grevă generală a scriitorilor adevărați” pentru „salvarea obrazului culturii române”. Ceea ce avea să se și întâmple, fără a putea însă cuantifica aportul poetului la uriașa mișcare populară ce a urmat. Chiar și așa, putem spune cu certitudine că discutând despre personalitatea sa complexă nu putem separa nici pe departe omul Dinescu de creatorul Dinescu. Vorbind în *Scriitori români de azi* despre poezia lui Mircea Dinescu, Eugen Simion admite că a vorbit într-o oarecare măsură și despre omul care a scris-o: „Este atât de implicat în versurile acestea de juvenilă mânie și intoleranță încât a face abstracție de el nu este recomandabil.” [Simion, 1984 : 411]

Cât despre publicul său, acesta nu este reprezentat doar de iubitorii de literatură sau de cititorii revistelor „de moravuri grele”. Mircea Dinescu are darul de a cuceri auditoriul în întregul său, indiferent dacă scrie poezii, ridiculizează puterea în pamflet sau *face* (talk-)show la televizor. El poate fi ușor asimilat conceptului de scriitor-jurnalist, dar în egală măsură nu se poate ignora un alt aspect – parte componentă a personalității sale: Mircea Dinescu este fără doar și poate omul-spectacol. Plecând de la acțiunile incendiare care au pus pe jar regimul comunist (discursul *Pâinea și circul*, interviul acordat în martie 1989 ziarului francez *Libération* și articolul *Mamutul și literatura*, publicat în noiembrie 1989 în Germania), continuând cu lansarea revistelor care au urmat *Academiei Cațavencu*, cu emisiunile pe teme politice ori culinare, Mircea Dinescu dovedește un talent înnăscut pentru spectacol, are o spontaneitate și un farmec unic. El transformă într-o reprezentație veritabilă tot ceea ce face, dincolo de a fi un poet de anvergură, dovedindu-se a fi un pamfletar cu vocație și, mai ales, un mucalit cu un simț teatral de mare finețe.

Bibliografie

*** *Dicționarul general al literaturii române*, vol. II (C-D), Editura Univers Enciclopedic, 2004.

- Cesereanu, Ruxandra, *Imaginarul violent al românilor*, Editura Humanitas, București, 2003.
- Dinescu, Mircea, *Moartea citește ziarul*, Editura Cartea Românească, 1990.
- Popa, M. Constantin, *Mircea Dinescu: Poezia insurgenței*, Fundația Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2006.
- Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. II, Editura Semne, 2009.
- Simion, Eugen, *Scriitori români de azi, III*, Editura Cartea Românească, 1984.

Sitografie

- Alex. Ștefănescu, *Mircea Dinescu – Publicistica, România literară*, nr. 6/2004 http://www.romlit.ro/mircea_dinescu_publicistica_biografie
- Liviu Antonesei, *Poezii mei: Mircea Dinescu, în toate stările sale!*, în *Observator cultural* nr. 560/2011, http://www.observatorcultural.ro/DIN-FOI%C4%B9%C2%9EOR.-Poetii-mei-Mircea-Dinescu-in-toate-starile-sale*articleID_24857-articles_details.html